

СЕКЦІЯ 9. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

ВНЕСОК ВАСИЛЯ СИНАЙСЬКИЙ В МЕТОДОЛОГІЮ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Доній Н. Є.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академії Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

У 2021 році українська юридична спільнота буде відзначати 145-річчя від дня народження Василя Синайського (1876–1949), методолога, теоретика приватного права та фахівця римського права, особи, яка виключно через концепт «справедливість у праві» розглядала права людини. На жаль, ім'я професора Синайського відомо виключно вузькому колу фахівців з римського права і практично не зустрічається в публікаціях, що присвячені історії та філософії науки, а також методології юридичної науки.

За своє життя В. Синайський мав нагоду представляти найбільш авторитетні навчальні заклади свого часу: Юріївський (Дерптський/Тартуський) університет, Університет св. Володимира в Києві, Латвійський (Ризький) університет. Як викладач вузу зі значним стажем викладацької та науково-дослідної діяльності, Василь Синайський добре усвідомлював, що успішність діяльності юриста багато в чому залежить не тільки від розуміння та знання закону, але й від вміння застосовувати доречні до ситуації методи. Вчений був переконаний в тому, що юрист, більше за представників інших професій, повинен мати високий рівень освіти. Аргументуючи своє переконання, він зазначав, що основу знань має закладати загальна середня школа, проте, на жаль, молода людина з середньої школи переносить в університет не глибоку загальну освіту, а «байдужість до самостійного наукового навчання та непосидючість» [2, с. 2], риси які не сприяють успішності навчання одній з найскладніших, на думку вченого, спеціальності – бути юристом. Складність правничого фаху полягає в тому, що замало вивчити юридичну науку, недостатньо її навіть розуміти, потрібно взагалі бути освіченою та розвиненою особистістю.

Такий умовивід став одним із факторів того, що наприкінці своєї викладацької кар'єри, Синайський, виходячи з установки та пере-

конання важливості «вироблення і розвитку самостійного мислення» [1], а також заради того, щоб юристи краще розуміли суть свого фаху та методи, користування якими дозволяє досягати необхідних результатів при виконання службових обов'язків, проводить колосальну роботу з систематизації матеріалів щодо застосовуваних в юриспруденції методів. Систематизовані результати видає окремою працею, зазначаючи у вступі: «Техніка юридичної методології відрізняється від інших робіт методологічного характеру тим, що в ній викладаються не тільки методи самі по собі <...>, але представлено позитивні та негативні сторони кожного з них, а разом з тим даються і правила використання методів для належного ходу дослідження і отримання більш вагомого його результату» [1].

Однак, зазначимо, вказана автором відмінність не включає інші переваги, оприлюдненої Синайським праці з методології юридичної науки. Справа в тому, що сам автор підійшов до мети її написання не з формального боку «допомогти людям у справі пізнання (засвоєння знання) і у справі наукового дослідження взагалі», а з позиції того, що застосування будь-якого методу вимагає підготовленого суб'єкта, того, у якого сформовані професійні риси. Тож, В. Синайський окрім представлення логічних і безпосередньо юридичних методів, дає ще аналіз гносеологічної складової юридичної методології, вказуючи, що знання суті методу не дорівнює вмінню його застосувати. Вміння застосовувати гносеологічний метод обумовлене, на думку вченого, наявністю обов'язкових елементів: 1) шлях як метод і напрямок в розробці права; 2) напрямок має бути відповідним меті руху думки; 3) рух має власні стадії та так звані «станції», які можуть бути головними та другорядними вихідними пунктами. Тобто напрямок залишається єдино визначеним, проте, він поділяється на окремі шляхи, розділи, що утворюються одним з висхідних пунктів; 4) сама мета окремого методу є частковою, утім юрист має добре розумітися на тому, що в методології права є єдина мета – пізнання права; 5) той, хто йде шляхом, користуючись матеріалом, в напрямку до наміченої мети [1].

Останнім пунктом Синайський вводить в простір методології постать того, хто має обирати та застосовувати адекватний ситуації метод – постать юриста. На думку вченого юрист, як дослідник, має характеризуватися особливим мисленням і на підставі зібраного матеріалу, в цілеспрямованості до поставленого питання, прямувати у напрямку правильного і переконливого доведення. Рух в напрямку правильності відповіді для науковця, найчастіше відбувається ламаним і взагалі більш довгим шляхом, ніж того хотілось би. Довжина шляху, на думку Синайського, знаходиться в прямій залежності від знань,

якими володіє юрист-дослідник, й вміння пояснити/тлумачити знання. Тобто, Синайський розрізняє знання як матеріал та знання як розуміння цього матеріалу. Враховуючи, що кінцева мета науки – це розуміння, бо «наука крокує шляхом пояснення» [1], юрист-науковець має дуже добре розрізняти з яким з типів знань він має справу – описові чи пояснювальні знання – і виходячи з цього і має обрати той метод, який і буде правильним та ефективним.

Й наостанок доцільно вказати, що Синайський добре усвідомлював, що «прогрес і науки і правотворчість обумовлюються переважно постановкою нових проблем» [1]. Тож, не завжди існуючі методи дають відповіді на питання, що постали, допомагають вирішувати задачі, що має вирішити юрист. Часто потрібен інший, новий метод, який, в свою чергу, вимагає власної методології, що скоріше є «тимчасовою драбиною» при будівлі нової будови. Для того щоб новий метод з'явився науковець має проаналізувати вже існуючі методи, визначити їх недоліки та з'ясувати їхні причини виникнення. Це означає, що появі нового методу має передувати дослідження того, що вже є в розпорядження науковця з конкретним оцінюванням щодо позитивних і негативних складових кожного з існуючих в юридичній методології методів. Утім, поява нового методу часто є не показником переваги негативних складових у існуючих методів, а показником безвихідності та невіри щодо доцільності застосованих методів. Важливим уточненням є те, що, на переконання Синайського новий метод вимагає від науковця сміливості та особливої якості дослідника і перш за все вміння найбільш широко й глибоко поєднувати аналіз і синтез.

Отже, відзначаючи внесок Василя Синайський в методології юридичної науки треба вказати на системність його підходу та деталізацію тих трьох взаємопов'язаних елементів (детальний опис з акцентуванням на позитивних і негативних сторонах логічних і суто юридичних методів; технологічні аспекти юридичної методології; особистість юриста-дослідника), комбінація яких є запорукою ефективності використання конкретного юридичного методу.

Література:

1. Синайский В.И. Техника юридической методологии в связи с общим учением о методологии. Рига, 2000. 270 с. URL: <http://www.russkije.lv/ru/pub/read/tehnika-yuridicheskoi-metodologii/teh-yur-metod-ent.html> (дата доступу: 07.10.2020).
2. Синайский В.И. Что, наконец, нужно сделать для правильной постановки юридического образования. Право и жизнь. 1918. № 4. С. 1–8.